

PEDAGOŠKA, IZOBRAŽEVALNA IN RAZISKOVALNA DEJAVNOST NA PODROČJU ZDRAVSTVENE IN BABIŠKE NEGE V SPLOŠNI BOLNIŠNICI SLOVENJ GRADEC

Naša bolnišnica je učna ustanova za srednjo strokovno in visoke zdravstvene šole ter Fakulteti za zdravstvene vede Univerz v Ljubljani in Mariboru, zato organizirano izvajamo tudi mentorstvo za dijake in študente, od leta 2006 pa izvajamo tudi mentorstvo na kliničnih vajah s področja internistične, kirurške in ginekološko porodniške zdravstvene nege, za izredne študente Fakultete za zdravstvene vede - dislociranega oddelka za zdravstveno nego v Slovenj Gradcu. V šolskem letu 2008 smo prvič izvedli tudi klinične vaje iz pediatrične zdravstvene nege. Študenti Fakultete za zdravstvene vede Maribor prihajajo v našo bolnišnico po končanih predavanjih iz določenega predmeta in po končanih kabinetnih vajah. Na oddelkih delajo pod vodstvom naših bolnišničnih mentorjev. V sodelovanju s Fakulteto za zdravstvene vede Maribor, smo se diplomirane medicinske sestre in diplomirani zdravstveniki v letih 2004-2007 načrtno in sistematično pripravljali in usposabljali na izobraževanjih s področja mentorstva ter visokošolske didaktike in tako imamo v celotni mreži 39 mentorjev; od katerih je 19 habilitiranih v naziv Strokovni sodelavec Fakultete za zdravstvene vede Univerze v Mariboru, 6 pa jih ima oddano vlogo za habilitacijo.

Proti koncu prvega polletja smo pridobili novo delovno moč, s Pomočnico glavne med. sestre za področje pedagoške in raziskovalne dejavnosti zdravstvene in babiške nege, ki je bila nujno potrebna za zagotavljanje kakovostnega pedagoškega dela z vse več dijaki, študenti, pripravniki in novo zaposlenimi na področju ZBN.

V šolskem letu 2008/2009 je v naši bolnišnici opravljalo klinično prakso kar 209 dijakov srednje zdravstvene šole, pod šolskim mentorstvom, 32 pa jih je opravljalo obvezno delovno prakso pod našim mentorstvom v mesecu juniju. V šolskem letu 2009/2010 obiskuje praktični pouk 228 dijakov 3. in 4. letnika (105 dijakov v 4. letniku in 113 dijakov v 3. letniku). Dijaki so razporejeni po oddelkih (Oddelek za splošno in abdominalno kirurgijo, Oddelek za travmatologijo in ortopedijo, Oddelek za ginekologijo in porodništvo, Oddelek za interno medicino, Oddelek za pediatrijo). Dijaki so prisotni v naši ustanovi na bolniških oddelkih vsak dan, od 7.00 do 12.45 ure. Z njimi so šolski mentorji.

V letu 2008 smo izvedli klinične vaje za 54 študentov Fakultete za zdravstvene vede – Oddelka za zdravstveno nego, (6 za kirurško ZN, 15 za internistično ZN in 33 za ginekološko ZN), v šolskem letu 2009/2010 pa bomo pričeli z kliničnim usposabljanjem 40 študentov Visoke šole za zdravstvene vede v Slovenj Gradcu, smer zdravstvena nega. Usposobili in vodili smo 79 pripravnikov SMS/ZT, (16 iz naše bolnišnice, 63 pa iz regijskih zdravstvenih zavodov), od tega jih je strokovni izpit opravilo v l. 2008 kar 52. Med pripravništvom smo usposobili za samostojno delo 11 dipl.m.s. in 2 dipl. babici, na 6 mesečnem usposabljanju za delo pa je bilo 5 bolnišničnih dipl.m.s./dipl. ZN, ki so končali študijski program po E direktivah in ne opravljajo več pripravništva.

V mesecu maju in v mesecu decembru 2008 smo organizirali dva uvajalna enotedenska seminarja za vse pripravnike naše bolnišnice, kot tudi za pripravnike vseh regijskih zdravstvenih zavodov in za vse na novo zaposlene medicinske sestre, zdravstvene tehnike, diplomirane medicinske sestre, diplomirane babice in diplomirane zdravstvenike.

Seminar je trajal en teden, vsak dan od 12.00 do 14.30 in je bil obvezujoč za vse vabljene.

PROGRAM SEMINARJA:

- Organizacija in način dela v bolnišnici. Bojana Zemljič, dipl.m.s.
- Organizacija pripravništva in uvajanje na delo v SB SG. Andreja Kušter, dipl.m.s.
- Pravice in obveznosti delavcev iz delovnega razmerja. Sonja Ogriz, univ.dipl.prav.
- Kodeks etike. Pravice pacientov. Bojana Zemljič, dipl.m.s.

- Urejenost in zaščita zdravstvenih delavcev. Postopki čiščenja, dezinfekcije in sterilizacije. Marijana Plaznik, dipl.m.s.
- Prva pomoč. Predstavitev Društva MS, BABIC in ZT Slovenj Gradec. Petra Štigl, dipl.m.s.
- Paliativna zdravstvena nega. Helena Verčko, dipl.m.s.
- Poznavanje zdravstvene dokumentacije in pomen dokumentiranja v zdravstveni negi. Pavla Kogelnik, dipl.m.s.
- Poklicna organiziranost izvajalcev zdravstvene nege, vloga in naloge sindikalnih organizacij. Majda Topler, dipl.m.s.
- Razmejitev del in nalog v zdravstveni negi. Pristojnosti in odgovornosti izvajalcev zdravstvene nege. Amalija Buhvald, dipl.m.s.
- Vloga medicinske sestre pri prehranjevanju bolnika. Prehrana kot dieta profilaksa in dieta terapija. Majda Zanoškar, dipl.m.s.

Zaposleni s področja ZBN so imeli v letu 2008 kar 46 aktivnih udeležb na seminarjih in simpozijih doma in v tujini, pasivno pa so se udeleževali strokovnih predavanj, organiziranih v bolnišnici, na Društvu MSBZT Slovenj Gradec, na strokovnih srečanjih in seminarjih v organizaciji Zbornice zdravstvene in babiške nege Slovenije ter na strokovnih seminarjih v tujini.

Spreminjamo tudi neugodno kadrovsko zasedbo zaposlenih, trenutno se ob delu dodatno izobražuje na dodiplomskem programu Fakultete za zdravstvene vede, smer Zdravstvena nega, 32 SMS/ZT in na post diplomskem programu specializacije 4 zaposleni ter na magistrskem študijskem programu prav tako 4 zaposleni.

V koordinaciji in pod vodstvom med. sestre za izobraževanje imamo skupno pripravljenih tudi že 33 strokovnih standardov ZBN, pričeli pa smo tudi s pripravo kliničnih poti na področju ZBN.

V vrednotah in vizijah, ki jih sprejema vodstvo in zaposleni v našem zavodu, so vključeni pozitivni učinki učne bolnišnice, saj je to eden izmed dejavnikov, ki bistveno vpliva na pogoje za razvoj in hkrati na pogoje za obstoj naše regionalne bolnišnice, saj je tudi eden izmed pogojev za akreditacijo.

1. PRIPRAVNITVO ZA SREDNJEŠOLSKO IZOBRAZBO V ZN

(Srednje medicinske sestre, zdravstveni tehniki, tehniki zdravstvene nege)

Pripravništvo traja 6 mesecev pod neposrednim vodstvom in nadzorstvom mentorjev. Lahko poteka plačano (refundirana sredstva dobi zavod iz Ministrstva za zdravje), omogočeno pa je tudi volontersko opravljanje pripravništva.

Na začetku dobijo pripravniki knjižico »MOJE PRIPRAVNITVO«. Vanjo morajo sami vpisovati aktivnosti (postopke in posege zdravstvene nege), ki jih opravijo pri pacientih. Mentor ali mentorica s svojim podpisom verificira opravljeno delo v času pripravništva. Potek pripravništva v Splošni bolnišnici Slovenj Gradec traja 6 mesecev, v tem času naj bi se pripravnik utrdil v znanjih in veščinah, pridobljenih na različnih strokovnih področjih, da lahko pristopi k opravljanju STROKOVNEGA IZPITA.

STROKOVNI IZPIT:

- Poteka v Splošni bolnišnici Slovenj Gradec.
- Predpisano literaturo si lahko vsi pripravniki izposodijo v kadrovski službi.

SESTAVA komisije za opravljanje strokovnega izpita in imenovani IZPRAŠEVALCI:

- ZDRAVSTVENA NEGA (izpraševalke so: Bojana Zemljič, dipl.m.s., Marijana Plaznik, dipl.m.s., Majda Topler, dipl.m.s., Amalija Buhvald, dipl.m.s.).

- ORGANIZACIJA IN DAJANJE PRVE POMOČI V REDNIH IN IZREDNIH RAZMERAH - PRVA POMOČ (izpraševalca: prim. Davorin Benko, dr.med., specialist internist, Vladimir Topler, dr. med., specialist kirurug)

- OSNOVE PRAVNE UREDITVE S PODROČJA ZDR. VARSTVA, ZDR. DEJAVNOSTI IN ZDR. ZAVAROVANJA

(izpraševalka: Sonja Ogriz, univ. dipl. prav.,)

- SOCIALNA MEDICINA IN ORGANIZACIJA ZDR. DEJAVNOSTI

(izpraševalka: Šumečnik Frančiška, univ. dipl. org.)

V letu 2008 je 52 pripravnikov zdravstvenih tehnikov/ic opravilo strokovni izpit v Splošni bolnišnici Slovenj Gradec. Pripravniki prihajajo k nam na obvezni del pripravništva tudi iz drugih zavodov in zdravstvenih domov iz Koroške regije.

2. PRIPRAVNIŠTVO ZA DIPLOMIRANE MEDICINSKE SESTRE, DIPLOMIRANE ZDRAVSTVENIKE IN DIPLOMIRANE BABICE

Uspešno opravljeno pripravništvo je pogoj za opravljanje strokovnega izpita. Lahko poteka plačano (refundirana sredstva dobi zavod iz Ministrstva za zdravje), omogočeno pa je tudi volontersko opravljanje pripravništva.

Na začetku dobijo pripravniki knjižico »PROGRAM PRIPRAVNIŠTVA«.

Pripravništvo v Splošni bolnišnici Slovenj Gradec traja 9 mesecev, večino časa na oddelkih in enotah intenzivne terapije in urgentne medicine (operativnih in neoperativnih strok), v dispanzerjih, na področju onkološke zdravstvene nege, na področju psihiatrične zdravstvene nege ter na strokovnem področju, kjer s pripravništvom pričnejo.

Mentor ali mentorica s svojim podpisom verificira opravljeno delo v času pripravništva. Pripravniki morajo sami poskrbeti za to, da imajo pred pristopom k strokovnemu izpitu na Ministrstvu za Zdravje v Ljubljani, podpisane in urejene vse predpisane formalnosti.

Na oddelku in enoti, kjer končajo pripravniški staž, pred opravljanjem strokovnega izpita na Ministrstvu za zdravje v Ljubljani, opravijo še praktični preizkus znanja in interni teoretični preizkus znanja.

A. PRAKTIČNI PREIZKUS ZNANJA

-(OPRAVLJANJE POSTOPKA IN /ALI POSEGA ZDRAVSTVENE /babiške NEGE);

-Pred komisijo, ki jo sestavljata Glavna med. sestra oddelka/enote in neposredni mentor.

B. INTERNI TEORETIČNI PREIZKUS ZNANJA, KI POTEKA PRED ČLANI KOMISIJE:

- B. Zemljič, dipl.m.s., Pomočnica direktorja za področje zdravstvene in babiške nege in oskrbe - Glavna medicinska sestra SB SG

- Glavni mentor na matičnem oddelku

- A. Kušter, dipl. m.s., Pomočnica glavne med. sestre za pedagoško in raziskovalno področje

- M. Plaznik, dipl.m.s., Pomočnica glavne med. sestre za higiensko področje.

Člani komisije jim postavijo vsak po eno teoretično vprašanje s področja zdravstvene nege.

Po opravljenem internem preizkusu znanja opravijo še:

C. STROKOVNI IZPIT:

- Poteka na Ministrstvu za Zdravje v Ljubljani.
- Sestavljen je iz 4 predmetov:

1. strokovne vsebine poklicnega področja (ZN)
2. prva pomoč
3. socialna medicina
4. osnove pravne ureditve s področja zdr. dejavnosti ter zdr. varstva in zdr. zavarovanja (zakonodaja)

- Vsa potrebna literatura se nahaja na spletni strani: <http://www.mz.gov.si/>

3. »UVAJANJE V DELO«

Za DIPLOMANTE/TKE DIPLOMIRANE MEDICINSKE SESTRE IN DIPLOMIRANE ZDRAVSTVENIKE, KI SO KONČALI VISOKOŠOLSKI ŠTUDIJSKI PROGRAM ZDRAVSTVENE NEGE Z UPOŠTEVANO DIREKTIVO EVROPSKEGA PARLAMENTA IN SVETA ŠT. 2005/36/ES

Za njih smo pripravili v Splošni bolnišnici Slovenj Gradec interni program UVAJANJA V DELO, ki traja 6 mesecev. V ta namen smo tudi izdelali knjižico »UVAJANJE V DELO«. Diplomanti na začetku uvajalne dobe dobijo knjižico, v kateri je napisan program kroženja; le ta je po vsebini podoben opravljanju pripravništva po visoki šoli za zdravstveno/babiško nego. Določimo jim tudi glavnega mentorja. V knjižico mentorji s svojim podpisom verificirajo opravljeno delo in praktični preizkus znanja po posameznih oddelkih. Ko diplomanti opravijo uvajalno dobo, jih čaka še praktično preverjanje znanja pred komisijo.

PROGRAM UVAJANJA V DELO:

- 3 mesece se bodo diplomanti uvajali na matičnem oddelku. Odrejenega bodo dobili glavnega mentorja, ki jih bo ocenil po celotnem uvajanju na delo (po eno teoretično in praktično vprašanje).
- Preostale 3 mesece se bodo diplomanti uvajali v delo na oddelkih / enotah, po določenem programu. Najmanj 6 tednov se bodo uvajali na področju intenzivne terapije / zdravstvene nege kirurških strok in dejavnosti in najmanj 6 tednov na področju intenzivne terapije / zdravstvene nege v internistični dejavnosti. Iz obeh področij jih bodo mentorji ocenjevali; zastavili jim bodo po eno praktično in eno teoretično vprašanje. Mentorji bodo podali pisno mnenje in oceno o usposobljenosti diplomanta za samostojno opravljanje dela .

- Pri preizkusu praktičnega znanja mora diplomant/ka uporabiti teoretična znanja v praksi. Ocena preizkusa praktičnega znanja vključuje tudi oceno delovanja diplomanta/ke v celotnem času uvajanja na delo.

INTERNI TEORETIČNI PREIZKUS ZNANJA, KI POTEKA PRED ČLANI KOMISIJE:

- B. Zemljič, dipl.m.s., Pomočnica direktorja za področje zdravstvene in babiške nege in oskrbe - Glavna medicinska sestra SB SG

- Glavni mentor, dipl.m.s., na matičnem oddelku

- A. Kušter, dipl. m.s., Pomočnica Glavne med. sestre za pedagoško in raziskovalno področje

- M. Plaznik, dipl.m.s., Pomočnica Glavne med. sestre za higiensko in epidemiološko področje

Člani komisije diplomantom postavijo vsak po eno teoretično vprašanje s področja zdravstvene / babiške nege ter podajo končno mnenje o usposobljenosti za samostojno opravljanje dela.

DODATNO IZOBRAŽEVANJE ZAPOSLENIH V ZBN

AKTIVNE UDELEŽBE, RAZISKOVALNI PRISPEVKI

Na področju ZBN dajemo velik poudarek nenehnemu dodatnemu izobraževanju zaposlenih; ne le pasivnemu izobraževanju, temveč sodelujemo tudi z aktivnimi udeležbami na različnih seminarjih in simpozijih.

- Na Oddelku za urologijo so že četrtič doslej naše medicinske sestre pripravile in izvedle »Simpozij zdravstvene nege v urologiji«, v okviru 11. Slovenskega urološkega simpozija, s sodelovanjem z ESU (evropsko šolo urologije), ter pod okriljem Društva medic. sester, babic in zdravstvenih tehnikov Slovenj Gradec.
- Seminar Sekcije operacijskih medicinskih sester z naslovom »Perioperativna zdravstvena nega v endoskopiji« so pripravile operacijske medicinske sestre SB SG v sklopu 9. kongresa Združenja kirurgov za endoskopsko kirurgijo. Medicinske sestre iz Centralnega operacijskega bloka so sodelovale z 10- timi prispevki.
- Prav tako je potekal v naši bolnišnici, v sodelovanju z Društvom MS B in ZT SG seminar z naslovom »Srečanje medicinskih sester in zdravstvenih tehnikov Oddelka za

travmatologijo in ortopedijo«, na katerem so se naši zaposleni v bolnišnici predstavili s 4 -mi prispevki o sodobni zdravstveni negi s svojega strokovnega področja.

- V marcu 2008 je pod okriljem Sekcije medicinskih sester in ZT na internistično infektološkem področju v SG potekal seminar »Zdravstveno vzgojno delo na področju internistične zdr. nege«, ki so ga z 12-timi prispevki pripravili in predstavili izvajalci zdravstvene nege z Oddelka za interno medicino naše bolnišnice.
- V prvih dneh aprila 2008 je prav tako z 12 -timi prispevki naših izvajalcev kirurške zdravstvene nege, potekal dvodnevni seminar slovenske Sekcije MS in ZT v kirurgiji, z naslovom »Kirurška zdravstvena nega v SB SG.«.
- V novembru 2008 so zaposleni v Centru za zdravljenje Fabryjeve bolezni organizirali »Mednarodno delavnico Za zdravljenje Fabryjeve bolezni«.
- V istem mesecu 2008 so zaposleni na Oddelku za pediatrijo praznovali 50. obletnico Otroškega oddelka in pripravili v sodelovanju z združenjem za pediatrijo slovenskega zdravniškega društva enodnevni seminar s predavanji in ogled otroškega oddelka v SB SG.
- V mesecu maju 2009 smo sodelovali na Kongresu zdravstvene in babiške nege z aktivno udeležbo.
- Oktobra 2009 so zaposleni na oddelku za ginekologijo in porodništvo v sodelovanju s Sekcijo medicinskih sester bobic, organizirali strokovni seminar z naslovom »Reproduktivno obdobje-obravnava ginekoloških obolenj in pomen telesne aktivnosti v nosečnosti«.

DODIPLOMSKO IN PODIPLOMSKO IZOBRAŽEVANJE ZAPOSLENIH

V ZBN

Zaposleni iz naše bolnišnice se do izobražujejo, dodiplomski študij zdravstvene nege trenutno obiskuje 36 zaposlenih iz SB SG.

Specializacijo s področja informatike ima opravljeno diplomirani zdravstvenik, ki je tudi nadaljeval svoj študij in ga pravkar zaključuje s pisanjem magistrske naloge, še tri študentke zaključujejo podiplomski specialistični študij iz različnih področij zdravstvene nege. Magistrski študij obiskuje skupno 9 naših zaposlenih. Interes za vpis in potreba po tovrstnem izobraževanju seveda obstajata. Pogoji za habilitacijo v strokovnega sodelavca mentorja ali

predavatelja je namreč končana 2. stopnja bolonjskega študijskega programa zdravstvena nega, ali končan fakultetni program.

Znanja, ki jih magistrski študijski programi nudijo slušateljem, so istočasno nujno potrebna znanja za vodilna delovna mesta v zdravstveni in babiški negi. V bodoče se bomo gotovo srečevali tudi še s študenti z drugih visokošolskih institucij in fakultet, ki izvajajo program izobraževanja v zdravstveni negi.

Z optimizmom si zastavljamo cilje in načrtujemo rešitve nekaterih dejavnosti: ustrezno finančno vrednotenje pedagoškega dela mentorjem in temu podpornega zdravstveno-raziskovalnega dela, nadomestilo kadrov za čas opravljanja pedagoških dejavnosti na oddelkih in enotah v ZBN, zagotovitev trajnih in ustreznih prostorov za izvajanje kliničnih vaj in primerno velikih in opremljenih predavalnic, spodbujanje in finančna podpora pridobivanju pedagoških nazivov.

ZDRAVSTVENO VZGOJNO DELO V ZBN

V stroki zdravstvene in babiške nege se je v zadnjih 10-ih letih uvajalo spremembe in novosti v prakso s tako hitrostjo, kot si je desetletja pred tem nismo uspeli niti predstavljati. Počasi spoznavamo, da ni vse le: hitra, kakovostno opravljena, učinkovita, z najsodobnejšimi aparaturami ter opremo, z najnovejšimi doktrinami in strokovnimi smernicami podprta zdravstvena storitev, ki jo nudimo izvajalci v multidisciplinarnih timih zdravstvenih strokovnjakov. Res je, pacient je tako v samo nekaj urah temeljito diagnostično in terapevtsko obdelan, za kar je bilo pred manj kot desetletjem za enak učinek nemara potrebnih od 7 do 10 dni bolnišničnega zdravljenja. Kakovost naše obravnave pa pacienti izmerijo z drugimi kriteriji, kot mi, izvajalci sami. Vam so najpomembnejši kazalci našega dobro opravljenega dela tisti, ki jim odgovorijo o njihovih zdravstvenih težavah in problemih. Zelo pomembno je seveda tudi koliko časa so čakali, kako smo jih sprejeli, ali smo se z njimi pogovorili in se jim posvetili tako, da so dobili občutek, da jim vam posvetili vso našo pozornost.

Izvajalci zdravstvene in babiške nege v SB SG smo si zadali prispevati svoj delež k zadovoljstvu pacientov. Nudimo več pisnih zdravstveno vzgojnih informacij v obliki zloženek s priporočili in navodili, ki so vam in vašim svojcem v pomoč pri obvladovanju bolezni, za dosego čim večje samostojnosti v samooskrbi ali pri zagotavljanju varnosti. Zloženke, ki so jo

naredile medicinske sestre na Oddelku za interno medicino, koristijo tudi nam, saj se o problematiki, ki jo nameravamo obravnavati, pred tem veliko pogovarjamo med seboj in s tem damo zdravstveni vzgoji in negi večji pomen. Več pridobljenega znanja pa hkrati prinaša višjo kakovost nudenja storitev.

Kar nekaj raziskav smo opravili na raznih področjih strokovnega in zdravstveno vzgojnega dela, da bi z njimi ugotovili dejanske potrebe po izobraževalnih vsebinah pri pacientih. L. 2006 smo v Ambulanti za sladkorno bolezen in preventivo v SB SG izvedli raziskavo, s katero smo želeli ugotoviti učinkovitost zdravstveno vzgojnega dela s sladkornimi pacienti. Vsi pacienti, ki so bili zajeti v raziskavo, so se zdravili samo z dieto in bili so vključeni v zdravstveno vzgojni program. Kot merilo za ugotavljanje učinkovitosti zdravstveno vzgojnega dela so nam služili kazalci urejenosti sladkorne bolezni: krvni sladkor na tešče, telesna teža, indeks telesne mase in glikiran hemoglobin. Rezultati: vrednosti kazalcev urejenosti sladkorne bolezni so se po treh mesecih znižale v primerjavi z vrednostmi ob odkritju sladkorne bolezni. Rezultati preiskave, ki smo jih dobili, so bili povod, da smo v naši ambulanti spremenili zdravstveno vzgojni program za novo odkrite sladkorne bolnike. Učne delavnice smo razdelili na več krajših delavnic in jih razporedili skozi daljše časovno obdobje.

Na oddelku za interno medicino poteka že na kar nekaj strokovnih področjih ambulantna obravnava pri pacientih, ob podpori računalniško vodenih programov, s precejšnjim poudarkom na vlogi medicinske sestre in njenega samostojnega zdravstveno vzgojnega dela in vodenja pacientov, katerih bolezen poteka v urejenem terapevtskem območju.

Zdravstvena in babiška nega se je začela razvijati, postaja vidna in nepogrešljiva v sistemu zdravstvenega varstva. Seveda je pa ne smemo pozabiti v ospredje našega delovanja postaviti ustreznega odnosa do pacientov in do njegovih svojcev.

Raziskovalno delo na področju stroke zdravstvene nege in zdravstveno vzgojnega dela prinaša v prakso višjo kakovost in učinkovitost ter mnogo izboljšav na področju nudenja zdravstveno vzgojnih storitev. Vse to pripomore k celovitejši obravnavi in k večjemu zadovoljstvu - naših pacientov. Zdravstvena in babiška nega se je začela razvijati, postaja vidna in nepogrešljiva v sistemu zdravstvenega varstva. Seveda je v ospredju izražen ustrezen odnos do pacientov in do njegovih svojcev.